

vlaamse vredesweek

24 september - 3 oktober

Politiek dossier

2010

Roep om Vrede!

Naar een Cultuur van Vrede en Geweldloosheid

De politieke eisen uitgespit

INHOUDSOPGAVE

- 03 **Visietekst Vredesweek 2010**
- 04 **Een Cultuur van Vrede en Geweldloosheid**
- 05 **Vredeseducatie als basis voor een ‘Cultuur van Vrede’**
Gio De Weerd
- 06 **Uw stad, uw dorp: Vredesgemeente!**
Olivier Forges
- 08 **Waarom nog kernwapens in Europa?**
Tom Sauer
- 10 **Afghanistan: quo vadis?**
Stijn Van Bever
- 13 **Militaire ontwikkelingen in de Europese Unie**
Georges Spriet
- 15 **Vredesweek 2010: politieke eisen**

TEN GELEIDE

Beste lezer,
Beste burger,
Beste Politicus,

Voor u ligt het politiek dossier van de Vlaamse Vredesweek. De Vlaamse Vredesweek is een jaarlijkse campagne op initiatief van enkele vredesorganisaties in samenwerking met sociale organisaties en publieke instellingen. Dit uniek pluralistisch samenwerkingsverband brengt elk jaar tijdens de laatste week van september een vredethema onder de aandacht van de publieke opinie en de overheid. Met een educatief, een politiek en een campagne-luik sensibiliseren we een ruim doelpubliek, gaande van scholen tot politici.

Dit jaar kozen de partners om een ‘Cultuur van Vrede en Geweldloosheid’ naar voren te schuiven. Dit naar aanleiding van het aflopen van het Internationaal Decennium hierover, van 2000 tot 2010. Bij onze visietekst, waarmee dit dossier opent, vindt u ook hoe de Verenigde Naties deze ‘Cultuur van Vrede en Geweldloosheid’ omschrijven.

De rest van dit dossier geeft duiding bij de politieke eisen die we aan de verschillende beleidsniveaus voorleggen. Vooreerst roepen we gemeentes op om steun te verlenen aan de vraag aan de UNESCO om een internationale verklaring aan te nemen rond het recht van kinderen op een geweldvrije opvoeding en een opvoeding tot geweldloosheid. Want voor ons is vredeseducatie de basis om te komen tot een ‘Cultuur van Vrede’. We sporen tegelijk de gemeentes aan om Vredesgemeente te worden.

In de laatste drie bijdragen snijden we drie actuele internationale veiligheidskwesties aan, zijnde de kernwapens in Europa, de Belgische deelname in de oorlog in Afghanistan en de ontwikkelingen binnen het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid. We koppelen hieraan telkenmale realistische eisen.

Dit eisenpakket is een eerste stap van de vele die nog gezet moeten worden op de weg naar een ‘Cultuur van Vrede en Geweldloosheid’.

Durf uw vredesschoenen aan te trekken en wandel met ons mee!

Olivier Forges, Vredesweekcoördinator

COLOFON

Samenstelling van dit dossier: Olivier Forges
Tekstnazicht: Jan Glorieux
Eindredactie: Jan Vanden Berghe
Verantwoordelijk uitgever: Peter Houleberghs
Druk & layout: Room, Sint-Niklaas
ISBN-NUMMER : 9789461370037
Wettelijk Depotnummer : D/2010/3498/005

VISIETEKST VREDESWEEK 2010

De Vredesweekpartners: Pax Christi Vlaanderen, Jeugd & Vrede, Vrede vzw, Ilzerbedevaartcomité, VOS-Vlaamse Vredesvereniging, Vredesstad Ieper en het Vredescentrum van de Provincie en de Stad Antwerpen

In 1999 riepen de Verenigde Naties, onder impuls van heel wat Nobelprijswinnaars voor de vrede, de afgelopen tien jaar uit tot het 'Internationaal Decennium voor een Cultuur van Vrede en Geweldloosheid voor de kinderen van de wereld'. Gedurende deze periode zijn wereldwijd tal van initiatieven genomen ter bevordering van deze cultuur. Op het einde van dit decennium kiezen we met de Vlaamse Vredesweek nogmaals uitdrukkelijk om een 'Cultuur van Vrede' voorop te stellen.

Met de term 'Cultuur van Vrede' beklemtonen we dat vrede meer is dan de afwezigheid van oorlog. Dat laatste wordt "negatieve vrede" genoemd. Het gaat ons ook en vooral om "positieve vrede". Daaronder verstaan we het respecteren van universele mensenrechten en het respect voor de waarde van elke mens: toegang tot onderwijs, socio-economische rechtvaardigheid, gelijkheid tussen man en vrouw, respect voor de natuur, een constructieve manier van omgaan met conflicten. We geloven sterk dat veel meer werk kan worden gemaakt van deze 'Cultuur van vrede'.

We zetten ons af tegen de overtuiging dat geweld en oorlog inherent zijn aan de mens. We zijn niet veroordeeld tot oorlog¹. Het is de mens die een 'Cultuur van Oorlog' heeft ontwikkeld; het is de mens die 'een Cultuur van Vrede' kan realiseren. Samen kunnen we kiezen voor een andere wereld. Samen moeten we werken aan een andere cultuur: een 'Cultuur van Vrede'.

*Het is niet genoeg te praten over vrede,
men moet er ook in geloven.
En het is niet voldoende erin te geloven,
men moet er ook aan werken.
Eleanor Roosevelt*

Wie fundamenteel wil werken aan vrede moet de oorzaken van geweld en oorlog aanpakken. Oorlogen ontstaan niet zo maar. Ze zijn altijd in min of meerdere mate het gevolg van onderdrukking en discriminatie. Ze ontstaan uit sociale en economische onrechtvaardigheid, manifeste ongelijkheid en armoede door uitbuiting. Ze zijn mogelijk door de gemakkelijke toegang tot wapens en de financiering ervan. Wie niet wil werken aan deze wezenlijke oorzaken, kan ook niet rekenen op duurzame verandering.

Alleen volgehouden inspanningen voor democratisering, gelijkheid, duurzame ontwikkeling en ontwapening zullen de fundamenten van oorlog en geweld aanpakken. Uiteraard zijn er in deze richting al stappen gezet. De initiatiefnemers en de partners van de Vredesweek roepen dringend op hierin verder te gaan.

De 'Cultuur van Vrede' staat haaks op een aantal actuele ontwikkelingen in beleidskringen. Het heersende veiligheidsdenken

vertrekt almaar vaker vanuit een militaire logica, en verliest daarbij niet zelden de menselijke noden uit het oog. Steeds meer maatschappelijke problemen worden vandaag vanuit militair perspectief benaderd of gezien als een bedreiging die met geweld moet afgewend

worden: klimaatverandering, klimaatmigratie, het vrijwaren van de energietoevoer, falende staten, piraterij etc. Dit op militaire leest geschoeid veiligheidsbeleid gaat volledig voorbij aan de *Haagse Oproep tot Vrede*²: een oproep om te werken aan de onderliggende oorzaken van oorlog en conflict.

Een 'Cultuur van Vrede' moet ook groeien van onderuit, in de geest van de mensen. Want geweld schaadt iedereen. Zelfs diegenen die het uitoefenen. Geweld draagt bovendien ook de kiemen van tegengeweld in zich. Waarden, houdingen, kennis en vaardigheden kunnen mensen aanzetten om vrijheid en veiligheid te zoeken in rechtvaardigheid en duurzaamheid. Actieve geweldloosheid, verdraagzaamheid en solidariteit vormen de eerste stappen naar vrede en verzoening.

Geweldloosheid groeit uit verbondenheid met zichzelf, de anderen, alle leven, ook dat van de vreemdeling of de vijand. Bevrijdende educatie rond vrede en mensenrechten kan dit stimuleren.

*Geweldloosheid is het sterkste
wapen waarover de mensheid beschikt.
Het is machtiger dan het machtigste vernietigingswapen
dat de mens heeft uitgevonden.
Mahatma Gandhi*

De Vlaamse Vredesweek onderschrijft daarom opnieuw ten volle de oproep van de VN voor een 'Cultuur van Vrede & Geweldloosheid' (zie volgende bladzijde).

Een Cultuur van Vrede en Geweldloosheid

zoals omschreven door de Verenigde Naties

1. **Bevordering van een cultuur van vrede door middel van educatie** door het stimuleren van onderwijs voor iedereen, met bijzondere aandacht voor meisjes; door de herziening van de leerplannen om de kwalitatieve waarden, attitudes en gedrag die inherent zijn aan een cultuur van vrede te bevorderen; door training in conflictpreventie en -resolutie, dialoog, consensus zoeken en actieve geweldloosheid...
2. **Bevordering van duurzame economische en sociale ontwikkeling** door zich te richten op de uitroeiing van armoede; toegespitst op de speciale behoeften van kinderen en vrouwen; door te werken aan een duurzaam omgaan met het milieu; door het bevorderen van nationale en internationale samenwerking ter vermindering van de economische en sociale ongelijkheden...
3. **Bevordering van de eerbiediging van de mensenrechten** door het verspreiden van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens op alle niveaus en het volledig implementeren van de internationale instrumenten die betrekking hebben op de mensenrechten...
4. **Zorg voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen** door de integratie van een genderperspectief en de bevordering van gelijke kansen in economische, sociale en politieke besluitvorming; door de opheffing van alle vormen van discriminatie en geweld tegen vrouwen; door ondersteuning en hulp aan vrouwen in crisissituaties als gevolg van oorlog en alle andere vormen van geweld...
5. **Bevordering van democratische participatie** door het vormen van actieve burgers; door het versterken van democratische principes en praktijken; door het oprichten en versterken van nationale instituties en processen die de democratie promoten en ondersteunen...
6. **Bevordering van begrip, tolerantie en solidariteit** door het promoten van een dialoog tussen beschavingen; door acties ten behoeve van kwetsbare groepen, migranten, vluchtelingen en ontheemden, inheemse volkeren en traditionele groepen; door respect voor verscheidenheid en culturele diversiteit...
7. **Ondersteuning van participatieve communicatie en de vrije stroom van informatie en kennis** door middel van acties ter ondersteuning van onafhankelijke media die een cultuur van vrede en een doeltreffend gebruik van media en massacommunicatie promoten; door het treffen van maatregelen om de kwestie van het gebruik van geweld in de media aan te pakken; door het gebruik van nieuwe technologieën voor uitwisseling van kennis en informatie...
8. **Bevordering van internationale vrede en veiligheid** door middel van acties die aansturen op een algemene en volledige ontwapening; op een grotere betrokkenheid van vrouwen bij de preventie en oplossing van conflicten; op de bevordering van een cultuur van vrede in post-conflictsituaties; op initiatieven in conflictsituaties en het stimuleren van vertrouwenswekkende maatregelen en inspanningen om tot vreedzame onderhandelde oplossingen te komen.

VREDESEDUCATIE ALS BASIS VOOR EEN 'CULTUUR VAN VREDE'

Gio De Weerd, Pax Christi Vlaanderen

In hun oproep voor een 'Cultuur van Vrede' hadden de initiatiefnemers-Nobelprijswinnaars speciale aandacht voor vredeseducatie. Het belang ervan wordt al lang internationaal erkend. Lees bijvoorbeeld artikel 26,2 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van de Mens, over de ontwikkeling van de mens, en artikel 29 van de internationale Conventie van de Rechten van het Kind over de volle ontplooiing van het kind en het respect voor de mensenrechten. Ook de UNESCO beklemtoont in haar oprichtingsverklaring nadrukkelijk dat ze vrede en veiligheid bevordert door educatie.

Vredeseducatie in de politieke besluitvorming...

Ook Vlaanderen besteedt de laatste jaren meer aandacht aan vredeseducatie. Dat gebeurt onder impuls van heel wat sociale organisaties. Zo werd in 2004 op vraag van de Vlaamse Vredesweek het Vlaams Vredesinstituut opgericht. Het zette vredeseducatie op de kaart en speelde zo de laatste jaren een cruciale rol. Dat deed het door diverse aspecten van vredeseducatie wetenschappelijk te onderzoeken. Zo gaf het onderzoek 'Over positieve en negatieve vrede' inzicht in wat het concept 'vredeseducatie' precies inhoudt en in hoe het aanbod van vredesopvoeding voor het basisonderwijs en het secundair onderwijs in Vlaanderen vorm krijgt. Het was een vervolg op het onderzoek 'Over grote en kleine vrede', dat een staalkaart bood van de recente vredesopvoedingsprojecten in het Vlaamse onderwijslandschap³. Recent besliste de Vlaamse regering – niet toevallig – herinneringseducatie op te nemen in de vakoverschrijdende eindtermen. Meteen een erkenning van het belang van één bepaalde vorm van vredeseducatie in het onderwijs. Maar de achtergrondnota van het Vlaams Vredesinstituut legt enkele pijnpunten bloot. De enge invulling van vredeseducatie door het departement Onderwijs & Vorming bijvoorbeeld toont dat er op dat gebied nog een weg af te leggen valt.

... en bij de bevolking/ publieke opinie

Niet alleen de overheid en de sociale organisaties erkennen het belang van vredeseducatie. Ook de Vlaamse bevolking vindt vredeseducatie belangrijk. Dat blijkt dan weer uit een eerder onderzoek van het Vlaams Vredesinstituut. Dat toonde aan dat vier op vijf Vlamingen vinden dat de toekomstige generaties blijvend moeten worden ingelicht over de gruwel van oorlog. Ze vinden bovendien ook dat het opvoeden van hun kinderen betekent dat mensen moeten meebouwen aan een vredelievende wereld.

De Vredesweekpartners ondersteunen daarom volop de oproep vanwege de 'Internationale coalitie voor het decennium van een Cultuur van Vrede'. De coalitie roept de UNESCO op om tijdens

haar Algemene Vergadering in mei 2011 een 'internationale verklaring' aan te nemen 'rond het recht van kinderen op geweldvrije educatie en op educatie in geweldloosheid en vrede'. Daarin lezen we onder andere:

- "Kinderen hebben het recht op een geweldvrije opvoeding, met een verbod op lichamelijke straffen en alle andere vormen van ontorende handelingen en bestraffingen tegen hen, in het gezin, het onderwijs of op andere plaatsen."
- "Vredeseducatie en opvoeding tot geweldloosheid zijn de intellectuele en psychologische voorbereiding van de kinderen met als doel het ontwikkelen van hun kritische geest, wat hun in staat stelt om na te denken over het ontstaan van conflicten en de geweldloze oplossingen in de samenleving en tussen staten, en tot het overbrengen bij hen van de waarden tolerantie en respect voor de menselijke waardigheid en de mensenrechten."

Dit is een oproep

We nodigen je ook uit om persoonlijk, met je gemeente, je partij, je organisatie... de oproep te ondersteunen vanwege de 'Internationale coalitie voor het Decennium voor een Cultuur van vrede en geweldloosheid'.

Op de website van de coalitie, www.nvpdecade.org, vind je standaardbrieven om je steun te betuigen voor deze oproep. Wil je hulp bij jouw acties om anderen te overtuigen in je gemeente? Geef dan zeker een seintje aan Gio De Weerd (gio.deweerd@paxchristi.be): hij is verantwoordelijke voor Vredeseducatie bij Pax Christi Vlaanderen, en kan je zeker proberen te helpen.

Op gemeentelijk niveau: Onderteken de oproep tot de UNESCO om een "Internationale Verklaring over het recht van kinderen op een geweldvrije opvoeding en een opvoeding tot geweldloosheid en vrede" te lanceren.

UW STAD, UW DORP: VREDESGEMEENTE!

Olivier Forges, vredesweekcoördinator

Het concept van Vredesgemeentes ontwikkelde de Vredesweek aan de vooravond van de gemeenteraadsverkiezingen in 2000. Onder de titel 'Kies geweldvrij, een wereld van verschil' schakelde de Vredesweek zich in in het 'Decennium voor een Cultuur van Vrede en Geweldloosheid'. Ze vertrok daarbij vanuit het lokale niveau, stad of gemeente.

Tegen het einde van die Vredesweek telde Vlaanderen tien gemeenten die in de gemeenteraad de intentieverklaring hadden ondertekend om lokaal te werken aan een 'Cultuur van Vrede'. In het voorbije decennium zijn meer dan honderd gemeenten in Vlaanderen vredesgemeente geworden!

Toen al waren we ervan overtuigd – en nu zijn we het nog meer – dat een 'Cultuur van Vrede' in de eerste plaats kan groeien vanuit het lokale niveau, de stad of de gemeente. Want gemeenten kunnen daarin een cruciale rol spelen.

Het belang van het lokale niveau

In de loop van de vorige eeuw kreeg het veiligheidsdenken een compleet nieuwe invulling. Toen de Verenigde Naties in 1948 de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens als handvest aannamen, verschoof het veiligheidsprincipe officieel van de natie naar het individu. Op die manier kreeg ook het begrip 'burgerschap' een andere invulling: het was niet langer een *nationaal* burgerschap, maar een *universeel* burgerschap. Het eerste was gebaseerd op het principe van uitsluiting, omdat dit burgerschap berust op een filosofie die van staten uitgaat. Het universele burgerschap daarentegen is gebaseerd op het principe van 'insluiting' (inclusie) en is te situeren op het laagste niveau, de lokale overheid met haar natuurlijke identiteit. De internationale wettelijke erkenning van mensenrechten verplicht ons het burgerschap te herdefiniëren, vanuit zijn oorspronkelijke eigenaar, namelijk de mens met zijn/haar inherente en internationaal erkende rechten, dus niet langer vanuit natiestaten, met hun traditioneel *top-down*-burgerschap. Dat is wat wij *bottom-up*-burgerschap noemen. In dat denkkader is de lokale overheid natuurlijk de actor die het dichtst bij dit burgerschap staat.⁵

Internationaal heeft het lokale niveau ook op andere manieren meer erkenning gekregen. Zo werd het VN-orgaan 'UN Habitat' opgericht, dat al een aantal programma's ontwikkelde, en pleit ook Agenda 21 (Rio de Janeiro, 1992) voor een geïntegreerde aanpak van milieu en ontwikkelingsproblemen. Daarbij krijgt het lokale niveau een meer prominente rol.

Ook toen de VN in 1999 het internationaal decennium voor een 'Cultuur van Vrede & Geweldloosheid' lanceerde, werd er expliciet verwezen naar het lokale niveau. Dat moest de 'Cultuur van Vrede' helpen implementeren.

De impact van internationale gebeurtenissen op het lokale niveau

Al hebben heel wat problematieken in onze wereld ook een globale dynamiek, toch zijn ze voelbaar en worden de concrete gevolgen pas echt zichtbaar op het lokale niveau. Een klassiek voorbeeld: wanneer de spanningen groeien in het Israëlisch-Palestijnse conflict, dan zijn ze te voelen in verscheidene West-Europese steden. Een ander voorbeeld: de voorwaarden om economische welvaart te scheppen worden grotendeels bepaald binnen internationale instellingen zoals de Europese Unie (EU) en de Wereldhandelsorganisatie (WTO), maar de ongelijkheid die ze veroorzaakt wordt weerspiegeld op het lokale niveau.

Mogelijkheden te over voor jouw gemeente

Toch zijn er heel wat mogelijkheden om te werken aan een lokaal vredesbeleid. Dat kan gaan van dialoogprojecten in de gemeente om respect en kennis tussen verschillende bevolkingsgroepen te vergroten, tot actief betrokken zijn bij een campagne met een sociale betekenis. Bekend is bijvoorbeeld de internationale campagne van de 'Mayors of Peace' tegen kernwapens. Ook kunnen Belgische / Vlaamse gemeentes ervoor kiezen een samenwerking aan te gaan met een gemeente uit een conflictgebied.

Rond de mogelijkheden op lokaal niveau kunnen we drie publicaties aanbevelen:

- JEUGD EN VREDE, *Lokaal Vredesbeleid, ook in mijn stad/ gemeente*, Mechelen, 2006
- PAX CHRISTI VLAANDEREN, *Breng de vrede in jouw gemeente!*, Antwerpen, 2009
- MUSCH A. e.a., *City Diplomacy*, VNG International, Den Haag, 2008 [Engels]

Het platform van de Vlaamse Vredesweek 2010 biedt tien concrete acties aan om in je gemeente aan de slag te gaan. Die gaan van het uithangen van de vredesvlag aan openbare gebouwen tijdens de Vredesweek tot het organiseren van een mensenrechtenwandeling in je gemeente.

Maar de eerste stap is de ondertekening van de intentieverklaring in de gemeenteraad waarbij jouw gemeente officieel 'Vredesgemeente' wordt. Maak er snel werk van!

Deze publicaties, acties en intentieverklaring kan je downloaden van onze webstek: www.vredesweek.be.

Op gemeentelijk niveau: Onderteken in de gemeenteraad een verklaring dat uw gemeente zich wil inzetten voor een 'Cultuur van Vrede' en word zo een 'Vredesgemeente'.

Intentieverklaring

Om vrede duurzaam te maken, moeten vrede en geweldloosheid gedragen worden door alle mensen. Op alle niveaus moet er gebouwd worden aan duurzame en (sociaal-economische) rechtvaardige maatschappij.

Dit inzicht zette de Verenigde naties ertoe aan om de eerste tien jaar van het nieuwe millennium uit te roepen tot het “Internationaal Decennium voor een Cultuur van Vrede en Geweldloosheid voor de kinderen van de wereld”. Hiermee antwoordden zij op een historische oproep van alle Nobelprijswinnaars voor Vrede.

Ook wij Burgemeester en Schepenen en de voltallige Gemeenteraad van willen ons inzetten om ook na het einde van het officieel decennium van de Verenigde Naties te werken op gemeentelijk niveau aan een “Cultuur van Vrede en Geweldloosheid”. Daartoe nemen we de 8 assen vooropgesteld door de Verenigde Naties.

We zullen aandacht besteden aan de:

1. Bevordering van een cultuur van vrede door middel van educatie
2. Bevordering van duurzame economische en sociale ontwikkeling
3. Bevordering van de eerbiediging van de mensenrechten
4. Zorg voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen
5. Bevordering van democratische participatie
6. Bevordering van begrip, tolerantie en solidariteit
7. Ondersteuning van participatieve communicatie en de vrije stroom van informatie en kennis
8. Bevordering van internationale vrede en veiligheid

Op die manier willen wij bijdragen tot de wereldwijde beweging die toekomstige generaties wil behoeden voor de gesel van oorlog en geweld in al zijn vormen.

(Handtekening leden gemeenteraad)

*U kunt deze notulen doorsturen naar het Vredesweeksecretariaat, Italiëlei 98A, 2000 Antwerpen
info@vredesweek.be. Wij sturen deze informatie op onze beurt door naar het ministerie
Buitenlands Beleid van de Vlaamse Gemeenschap.*

WAAROM NOG KERNWAPENS IN EUROPA?

Tom Sauer, Universiteit Antwerpen

Aan het gebruik van kernwapens is Europa - tot nu toe - gelukkig ontsnapt. Dat geldt niet voor de productie en het stockeren van deze massavernietigingswapens. Twee van de vijf officiële kernwapenstaten, met name (het Verenigd Koninkrijk, en Frankrijk, behoren tot ons continent. Zeven van de veertien staten die kernwapens hebben opgeslagen zijn Europees. Alhoewel de aantallen wapens veel kleiner zijn dan in de VS en Rusland, vraagt het beleid omtrent de ongeveer 600 kernwapens op het relatief kleine Europese territorium anno 2010 om sturing, ook vanuit de vredesbeweging.

Vooreerst zijn er de 200 resterende Amerikaanse tactische kernwapens in Europa, meer bepaald in Duitsland, Nederland, België, Italië en Turkije. Deze B-61-vliegtuigbommen zijn in de jaren zestig naar Europa overgevlogen. De NAVO compenseerde de met ... (Binnen de NAVO werd de conventionele superioriteit van het Warschaupact gecompenseerd door nucleaire afschrikking.) Maar al tijdens de Koude Oorlog echter werd de geloofwaardigheid van deze atoomparaplu (*extended deterrence*) in vraag gesteld. Zouden de Amerikanen bereid zijn Boston of New York voor Brussel en Berlijn op te offeren door een mogelijk nucleair conflict in Europa te laten escaleren tot het strategische niveau?

Met de val van de Berlijnse Muur en de implosie van zowel de USSR als het Warschaupact viel ook deze twijfelachtige bestaansreden weg. Veel tactische kernwapens werden na de Koude Oorlog door de VS dan ook teruggehaald uit Europa, maar NAVO-staarders hebben het blijkbaar moeilijk om ook de laatste resterende kernwapens weg te halen. Militair hebben ze geen nut meer, aangezien de vliegtuigen niet verder vliegen dan het vroegere Oost-Duitsland, een regio die vandaag zowel tot de EU als de NAVO behoort. Dat geven ook de militairen toe. Rest er het zogenaamde politiek belang. De weinige voorstanders van het behoud stellen dat deze wapens van levensbelang zijn voor de zogenaamde trans-Atlantische band. Tegenstanders argumenteren dat, als de sterkte van de trans-Atlantische band afhangt van – de facto onbruikbare – tactische kernwapens, dit veel zegt over de sterkte – of is het zwakte? – van die band. Meer fundamenteel werpen de tegenstanders op dat het behoud van deze wapens een zeer slecht signaal zendt naar mogelijke proliferatoren, met name dat kernwapens nuttige wapens zijn.

Het beleid van Obama

Zo zijn we bij het Amerikaanse beleid van President Obama aanbeland. Obama heeft van nucleaire ontwapening een prioriteit gemaakt. Niet enkel met woorden, zoals te horen was in zijn speech over een kernwapenvrije wereld in Praag op 5 april 2009, en op de top over nucleair terrorisme in april 2010, maar ook met daden: er is een nieuw START-verdrag⁶; er is ook een nieuw declaratoir beleid, dat zegt dat de VS niet-kernwapenstaten nooit met kernwapens zullen aanvallen, tenzij deze landen het Nucleair

Non-Proliferatie-verdrag schenden. De voornaamste reden waarom de VS haar beleid aanpast, is omdat het beseft dat een status-quo-beleid meer proliferatie oplevert – en dus tot een gevaarlijker wereld leidt. Hoe langer de kernwapenstaten hun kernwapens behouden, hoe meer (nieuwe) kernwapenstaten er zullen opduiken, en hoe groter de kans dat kernwapens opnieuw gebruikt worden, zij het door staten of terroristische organisaties. Wat de vredesbeweging altijd heeft gezegd, is nu gemeengoed geworden, minstens in de VS. Natuurlijk is het waar dat nog niet iedereen overtuigd is en dat ook Obama politieke compromissen moet sluiten. Zo heeft hij om het nieuwe START-verdrag goedgekeurd te zien (door de Republikeinen in de Senaat) en heeft hij het bedrag voor het nucleair wapenestablishment verder verhoogd. Maar over het algemeen is de weg die de Obama administratie volgt lovenswaardig en bemoedigend.

Een nieuwe wind in Europa?

Ook in het **Verenigd Koninkrijk** blaast er een nieuwe wind. Het is nu reeds de kleinste kernwapenstaat, en Labour-ministers van Buitenlandse Zaken Margaret Beckett en David Miliband zijn het idee van een kernwapenvrije wereld niet ongenegen. Anderzijds werd de beslissing tot nieuwe Tridentraketten toch goedgekeurd onder Labour. En met de Conservatieven aan de macht zal het op dit vlak niet verbeteren, tenzij de Liberaal-Democraten hun progressief standpunt kunnen doordrukken, ook al met behulp van de zware beperkingen vanwege de financieel-economische crisis, die onder andere op het defensiebudget weegt.

In **Frankrijk** daarentegen is het windstil. De vredesbeweging is er niet toevallig veel kleiner dan in het Verenigd Koninkrijk. Er zijn weinig of geen Franse voorstanders van een kernwapenvrije wereld te vinden. Zowel binnen de EU als binnen de NAVO is het Frankrijk dat afremt, als het over nucleaire ontwapening gaat. En aangezien binnen deze organisaties consensusbesluitvorming geldt, is het niet te verwonderen dat een status-quo beleid het haalt. Zo is het EU-non-proliferatie en -ontwapeningsbeleid, concreet vertaald in gezamenlijke standpunten aan het begin van de vijfjaarlijkse NPV-Herzieningsconferenties zoals in mei 2010, al jarendag weinigzeggend. De tekst kan nooit verder gaan dan tot waar de lidstaat die het meest op de rem staat, zijnde Frankrijk. Het prestige van de EU op dit vlak is dan ook niet groot in de rest van de wereld. Dat is een gemiste kans voor Europa.

Door veel niet-kernwapenstaten wordt het status-quo beleid echter meer en meer in vraag gesteld, omwille van het gevaar op proliferatie. Ook in Europa. Duitsland heeft reeds in 1998 het debat willen aangaan over een mogelijke 'no first use'-optie binnen de NAVO, maar kreeg toen meteen lik op stuk. Aangezien de Obama-administratie het VS-beleid op dit vlak voor een groot stuk heeft opgeschoven in de richting van 'no first use' (zonder het zo te willen noemen) in de Nuclear Posture Review, is het logisch dat de NAVO volgt.⁷

Het meest prangende wordt de terugtrekking van de Amerikaanse kernwapens uit Europa. Meer bepaald in **Duitsland** is het ongeduld op. De Liberalen onder leiding van huidig minister van Buitenlandse Zaken Guido Westerwelle – niet

de Socialisten of Groenen – zijn erin geslaagd bondskanselier Merkel te overtuigen om de terugtrekking op te nemen in het regeerakkoord van oktober 2009. Dat heeft het mogelijk gemaakt dat ook de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken Verhagen en zijn toenmalige Belgische collega Leterne zich hebben uitgesproken om tenminste gesprekken binnen de NAVO op te starten omtrent een mogelijke terugtrekking. Noteer de voorwaardelijke wijs. Die gesprekken worden sowieso gevoerd in het kader van het Strategische Concept van de NAVO, dat normaal gezien aan herziening toe is op de top van Lissabon eind november 2010. Op initiatief van Duitsland, België, Noorwegen, Luxemburg en vooral Nederland werd het item op de agenda van de informele NAVO-bijeenkomst van de Ministers van Buitenlandse Zaken in Talin eind april 2010 geplaatst. Daar werd akkoord gegaan om niet akkoord te gaan. Toen NAVO-secretaris-generaal Rasmussen op een persconferentie tijdens de top zijn eigen preferenties verwoordde, met name tegen grote veranderingen, heeft hij nadien intern heel wat kritiek moeten incasseren van landen zoals Duitsland.

Unilateraal, of in het kader van onderhandelingen?

Voor een stuk gaat het ook om de vraag op welke manier deze wapens moeten teruggestuurd worden: in het kader van onderhandelingen over de tactische kernwapens met Rusland? Of unilateraal, in de hoop dat die geste wordt beantwoord door een wedergebaar van de Russen? Door de onevenwichtige balans op het vlak van de tactische kernwapens is het vanuit Westers oogpunt echter niet meteen voordelig om te gaan onderhandelen. Rusland zal andere *issues*, zoals de conventionele wapens en mogelijk het raketschild, aan deze onderhandelingen willen koppelen. Dat zou betekenen dat deze onderhandelingen er niet gemakkelijker op worden, en dat het nog lang kan duren vooraleer deze laatste tactische kernwapens uit Europa verdwijnen. De voorstanders van de unilaterale verwijdering stellen dat de VS de enige kernwapeestaat is met kernwapens op het grondgebied van andere staten, en dat aan deze praktijk best zo snel mogelijk een einde wordt gemaakt. Of wachten we tot Rusland, China of Pakistan hetzelfde beginnen te doen ?

De uitkomst van het debat binnen de NAVO in de herfst is onzeker omwille van de tegenkating van sommige Oost-Europese staten, uit schrik voor Rusland, maar ook van Frankrijk en van conservatieve ambtenaren binnen de NAVO. Anderzijds wordt de druk om de laatste kernwapens eindelijk te verwijderen wel erg opgevoerd door landen als Duitsland. Indien dat niet gebeurt op korte termijn, bestaat de kans dat grotere delen van de bevolking in landen zoals Duitsland en misschien ook bij ons er zich mee zullen moeien, zoals in het begin van de jaren tachtig, en dat de legitimiteit van de NAVO nog verder achteruitboert.

Een mogelijk compromis, dat vanuit strategisch oogpunt geen goede zaak zou zijn, is de koppeling van deze terugtrekking aan de installering van een raketschild binnen de NAVO. Dat laatste heeft echter enkel zin als de technologie werkt, wat niet het geval is, en op voorwaarde dat de Russen en de Chinezen er geen

problemen mee hebben. Zoniet levert het strategische instabiliteit en een nieuwe wapenwedloop op.

Idealiter wordt – na deze terugtrekking – de EU een nucleaire wapenvrije zone, wat zou betekenen dat ook het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk hun kernwapens opgeven. Aangezien Europa geen directe gevaren te vrezen heeft, die met kernwapens te neutraliseren zijn (bestaat dat ?), moet deze vraag zeker hoog op de agenda van de vredesbeweging staan. Wat een kans om de EU op een positieve manier op de wereldkaart te plaatsen, en een ideale voorzet te geven voor de realisatie van een kernwapenvrije wereld! De kans is echter groter dat de Fransen en de Britten de handen in elkaar slaan om in het kader van verdere Europese defensie-integratie een Eurobom in elkaar knutselen. Ook dit scenario moet te allen prijze vermeden worden omdat het opnieuw kernwapens als nuttig defensie-instrument naar voor schuift, en proliferatie dus impliciet verder aanmoedigt.

Op Belgisch niveau, en het niveau van NAVO-lidstaten: Verwijder onmiddellijk, en los van onderhandelingen met Rusland, de in België en Europa gestationeerde Amerikaanse tactische kernwapens. Maak een eind aan het 'nuclear First strike'-beleid van de NAVO. Aanvaard geen anti-rakettenschild op Europees grondgebied.

AFGHANISTAN: QUO VADIS?

Stijn Van Bever, Pax Christi Vlaanderen

Na negen jaar buitenlandse operaties in Afghanistan is er een impasse ontstaan. De aanpak van president Obama blijkt niet bij machte de verhoopde stabiliteit te brengen in het land. De relatie tussen het gecontesteerde regime van president Karzai en Washington raakt steeds meer onderkoeld: Kabul wil de (gematigde) Taliban in het vredesproces integreren en bepaalde strijders amnestie verlenen. Washington daarentegen wil eerst enkele grootscheepse militaire operaties uitvoeren om de ruggengraat van het verzet te breken. Verschillende landen bereiden intussen hun terugtrekking voor, onder druk van de publieke opinie die het nut van de risico's voor de eigen troepen niet langer inziet.

De International Security Assistance Force, de NAVO-operatie in Afghanistan werkt dus onder een somber gesternte. Dat weerhield de Belgische regering er niet van in maart 2010 de militaire operatie te verlengen tot eind 2011. Bovendien werd ook beslist om de civiele steun en het budget voor ontwikkelingssamenwerking meer militair te oriënteren. De vredesbeweging is verbaasd omdat een zo belangrijke beslissing zonder openbaar debat werd genomen, en formuleert enkele aanbevelingen en kritische bedenkingen.

Trek de F-16-gevechtsvliegtuigen terug uit Afghanistan

Sinds september 2008 is België met F-16vliegtuigen aanwezig in Kandahar, één van de onrustige provincies in het zuiden van Afghanistan. Aanvankelijk bestond het engagement uit vier F-16-gevechtsvliegtuigen en een honderdtal militairen. Dat effectief werd in april 2009 uitgebreid met 25 extra-militairen en 2 extra-gevechtsvliegtuigen, en werd in maart 2010 verlengd tot eind 2011.⁸ Deze zes F-16 vliegtuigen moeten steun bieden aan grondtroepen van de ISAF-macht - die door de NAVO wordt geleid - wanneer deze "in contact" komen met gewapende groepen. Concreet betekent dit dat de F-16 piloten bij gewapende confrontaties hun wapens mogen gebruiken.

De operaties uitgevoerd door de buitenlandse luchtmacht in Afghanistan zijn echter zeer omstreden. De luchtoperaties hebben immers al een hoog aantal burgerslachtoffers geëist. De lijst van burgerdoden is lang en triest, ondanks herhaalde pogingen en engagementen om het aantal burgerslachtoffers te beperken. In februari 2010 vielen bij twee luchtaanvallen in Uruzgan en Kunduz nog minstens dertig doden, burgerslachtoffers en politiemannen. Onnauwkeurig en/of foutief uitgevoerde luchtaanvallen veroorzaakten in 2009 359 burgerslachtoffers. In 2008 waren luchtaanvallen verantwoordelijk voor 552 slachtoffers: een stijging met liefst 72% in vergelijking met 2007.⁹

Het wekt geen verbazing dat luchtaanvallen dan ook één van de belangrijkste bronnen van frustratie zijn bij de lokale bevolking. Zij verklaren in grote mate waarom ze zo negatief

aankijken tegen de aanwezigheid van buitenlandse militairen en de door hen gesteunde overheid. Zo vindt bijna 80 % van de Afghanen luchtaanvallen absoluut onaanvaardbaar; zij zijn van mening dat het eventuele voordeel van luchtaanvallen voor de burgerbevolking in de strijd tegen de Taliban niet opweegt tegen het risico. 40 % van de Afghanen is trouwens van mening dat de buitenlandse militairen verantwoordelijk zijn voor slachtoffers, niet de Taliban-opstandelingen die zich onder de burgerbevolking zouden verschuilen (28%). In gebieden die regelmatig met luchtaanvallen te maken krijgen stijgt het percentage van de Afghaanse bevolking dat vindt dat geweld tegen buitenlandse militairen toelaatbaar is tot bijna de helft, terwijl dit elders slechts 25% bedraagt.¹⁰

De burgerdoden doen de steun aan de Taliban toenemen. Het is dan ook geen verrassing dat de operaties met gevechtsvliegtuigen voor spanning zorgen tussen het regime in Kabul en Washington. President Karzai heeft geëist dat de luchtaanvallen zouden ophouden. Intussen hebben zowel president Obama als Stanley McChrystal, de Amerikaanse opperbevelhebber van de ISAF, al herhaaldelijk beloofd dat de protocollen en strategieën herzien moeten worden om het aantal burgerslachtoffers te beperken. Ook zullen luchtsurveillance's uitgevoerd worden zodat de luchtoperaties preciezer kunnen worden uitgevoerd.¹¹

De acties met gevechtsvliegtuigen zijn dus contraproductief. Zij moeten de bevolking beschermen en dus is elke burgerdode er een te veel. Elk slachtoffer doet bovendien de afkeer tegenover de buitenlandse aanwezigheid in Afghanistan toenemen. Wij vragen daarom dat de landen die deel uitmaken van de ISAF-macht, zo snel mogelijk alternatieven (alternatieve operaties) uitwerken die minder burgerslachtoffers eisen en dat België zijn F-16-gevechtsvliegtuigen terugtrekt.

Stop alle Belgische militaire gevechtsactiviteiten. Verhoog de inspanningen voor een politieke oplossing.

President Obama stelde bij de voorstelling van zijn nieuwe Afghanistanstrategie op de NAVO-top in Straatsburg en Kehl in april 2009 het belang van burgerlijk engagement, de regionale dimensie en de dialoog met de gematigde Taliban voorop. Die nieuwe strategie hield echter ook een forse uitbreiding van het militaire engagement in, met maar liefst 30%. Het doel van deze strategie is om de macht van de Taliban in de zuidelijke provincies zoals Kandahar en Helmand te breken door middel van grootschalige militaire operaties, maar ook die van andere gewapende milities in de provincies in het noorden van het land, met name Kunduz. Het Amerikaanse opperbevel wil pas de onderhandelingen aanvatten, eens de onderhandelingspositie van die groepen verzwakt is.

De strategie van president Obama erkent wel dat militaire middelen alleen niet zullen volstaan om Afghanistan te stabiliseren en dat een verhoging van het civiel engagement noodzakelijk is. Op het terrein valt van die koerswijziging echter weinig te merken. De nadruk blijft op het militaire liggen, met met als duidelijke

De fameuze F-16. Terug naar België?!

boodschap: Afghanistan mag niet opnieuw een schuiloord worden van terroristische groeperingen.. De huidige strategische keuzes lijken echter voorbij te gaan aan enkele essentiële voorwaarden om een stabiele democratie te maken van een instabiel Afghanistan: een democratie dus die voorziet in de basisbehoeften van de bevolking, waar het politiek gezag als legitiem beschouwd wordt en zelf kan optreden tegen deze bewegingen – en waar het internationaal engagement zichzelf zo snel mogelijk overbodig tracht te maken door ervoor te zorgen dat de Afghanen in staat zijn om de orde in hun eigen grondgebied te handhaven. Indien we de realisatie van die ambitie mogelijk willen maken, dringt een wijziging van de huidige strategie zich op. Het wordt dringend tijd om de focus ook op het terrein te verleggen van de militaire naar de civiele dimensie.

Al vaak is er gewezen op de scheefgetrokken verhouding tussen het militaire en het humanitaire aspect. Voor 2009 bedroeg de bijdrage in de militaire inspanningen volgens de Minister van Defensie De Crem 50,3 miljoen euro. Het Rekenhof berekende echter dat de inspanningen goed zijn voor 76 miljoen euro. Voor 2010 en 2011 worden de brutolasten zelfs geraamd op 110 miljoen euro. De bijdragen voor het civiele engagement bedroegen sinds 2002 ongeveer 6 miljoen euro. Er werd door de regering Leterme beslist om in 2010 en 2011 over te gaan tot een verhoging, waarbij het budget 13 miljoen euro zou bedragen. Die cijfers tonen aan dat het civiele engagement nog steeds duidelijk achterop blijft hinken tegenover de militaire dimensie.

Humanitaire hulp niet in dienst van de militaire aanpak

De vredesbeweging heeft al vaker haar vrees uitgedrukt voor een al te nauwe samenhang tussen de (Belgische) militaire aanwezigheid en de (Belgische) bijdragen voor wederopbouw, wegens het risico dat het ontwikkelingsbeleid ondergeschikt zou worden aan een politiek-militaire agenda, maar dat lijkt juist bestendig te worden door de beslissing van de Belgische regering in maart 2010 om net de militaire investering te verhogen.

Tot 2010 ging de Belgische hulp bijna volledig via de kanalen van de multilaterale organisaties. Een kwart van de 12 miljoen euro aan ontwikkelingsgeld die naar Afghanistan gaat, zal nu uitbesteed worden aan de Duitse ontwikkelingssamenwerking op het terrein. Een concrete bestemming voor dat geld is nog niet vastgelegd, maar er staat vermeld dat 'deze beslissing toelaat om de synergie met de militaire middelen te versterken'.

Het geld zal meer dan waarschijnlijk ingezet worden voor de Duitse projecten in en rond Kunduz. Daar zijn de Belgische militairen mee actief in het Duitse Provincial Reconstruction Team. PRT's zijn instrumenten van NAVO'S *hearts and minds*-politiek en een schoolvoorbeeld van operaties waarin het militaire en humanitaire met elkaar verstrengeld zijn. Het zijn militaire eenheden die bedoeld zijn om de civiele opbouw in Afghanistan

te steunen. In principe voeren ze hetzelfde soort activiteiten uit als humanitaire en ontwikkelingsorganisaties, maar begeleid door gewapende en gepantserde kolonnes. De verwarring die zo ontstaat tussen civiele en militaire organisaties maakt het voor de civiele organisaties zelf moeilijk om hun activiteiten uit te voeren. De civiele organisaties weigeren de bescherming van de buitenlandse troepen, omdat deze door de Afghaanse bevolking als bezetter worden beschouwd.

Het is dus naar deze vorm van gemilitariseerde ontwikkelingshulp dat de Belgische fondsen zullen gaan. De kritiek op de PRT's klinkt echter steeds luider: Mark S. Ward, speciaal ontwikkelingsadviseur in Afghanistan voor de VN secretaris-generaal liet begin september 2009 al weten dat de PRT's dringend afgeschaft moeten worden en dat de planning, leiding en uitvoering van het ontwikkelingswerk in handen van de Afghanen moet komen: *'Anders zorgt buitenlandse hulp vaak voor niet veel meer dan exorbitante expat-lonen, veel privébeveiliging en overhead voor buitenlandse aannemers'*¹²

Voor de vredesbeweging is het duidelijk dat de PRT's niet de meest efficiënte manier zijn om het buitenlandse engagement in Afghanistan uit te breiden. Bovendien is een dergelijke vermenging van het budget geen goede zaak voor een duurzame stabilisering van Afghanistan. Het kan niet de bedoeling zijn dat het civiele engagement van België en andere landen in Afghanistan gebruikt wordt ter financiering van de militaire aanwezigheid op de grond.

Investeer in de toekomst van Afghanistan: versterk de lokale basis.

Op dit ogenblik lijkt het of er alleen maar verliezers zijn in de Afghaanse kwestie. Er heerst ontevredenheid bij de Afghaanse bevolking over het uitblijven van veiligheid en duurzame verbetering en over de politieke klasse. Deze politieke klasse op zijn beurt staat steeds negatiever tegenover de ISAF-macht en de VS. President Karzai, wiens politieke legitimiteit na zijn omstreden herverkiezing ook niet bevorderd is, verschilt steeds meer van mening met de VS over de wijze waarop de gewapende strijd gevoerd wordt en over de aanpak van de opstandige groeperingen in het land. Met name over eventuele amnestie van Taliban lijken Washington en Kabul zo van mening te verschillen dat een conflict tussen beide regimes dreigde. Bovendien neigen steeds meer landen ernaar, onder druk van de publieke opinie die het nut van de militaire aanwezigheid niet meer inzien, om hun militairen terug te halen uit Afghanistan.

Afghanistan zou zo wel eens van de regen in de drop kunnen terechtkomen Indien we willen vermijden dat het eindpunt een ondemocratisch Afghanistan wordt, waar de mensenrechten met voeten worden getreden, dringt de tijd om de focus van het internationaal engagement te verleggen van de militaire operatie naar een versterking van de maatschappelijke en politieke structuren, opdat de Afghaanse bevolking zijn lot in eigen handen kan nemen. Dat houdt in:

- Capaciteitsopbouw van en lange-termijnsteun aan leger en politie opdat die de orde kunnen handhaven in het eigen grondgebied.

- Het versterken van de structuren en de bevolking opdat de huidige corruptie plaats maakt voor een Afghaanse staat die een ontwikkelingsbeleid voor al zijn onderdanen vorm kan geven.
- Een politiek-diplomatieke aanpak van het conflict, waarbij steun wordt verleend aan verzoeningsinitiatieven die gedragen worden door de lokale overheden en bevolking. Elke partij die de democratie en het respect voor fundamentele mensenrechten erkent, moet een plaats hebben aan de onderhandelingstafel.

Op Belgisch niveau: Trek de F-16 gevechtsvliegtuigen onmiddellijk terug uit Afghanistan, stop er alle Belgische militaire gevechtsactiviteiten en versterk de inspanningen voor een politieke oplossing.

MILITAIRE ONTWIKKELINGEN IN DE EUROPESE UNIE

Georges Spriet, Vrede vzw

“Het militaire belang van ‘Lissabon’ kan moeilijk miskend worden. Europa heeft defensie nu als een volwaardige materie opgenomen in het Verdrag zodat de Unie niet enkel economisch en politiek, maar ook militair een grootmacht kan worden. Concreet gaat het om drie domeinen: betere veiligheids garanties, een groter internationaal engagement en slagvaardige militaire capaciteiten.”

Dat is de aanhef van een synthesedocument van het Belgische Ministerie van Defensie over het Lissabonverdrag. De trotse toon mag geen verbazing wekken: “Lissabon” staat immers garant voor een aanzienlijke versterking van de rol van defensie in de Europese buitenlandse politiek. Het ministerie van Defensie mag trots zijn, maar de vredesbeweging stelt zich vragen bij wat een militarisering lijkt van de buitenlandse politiek van defensie. Wij analyseren de veranderingen en geven twee aanbevelingen mee.

Militaire operaties op het terrein door de EU, ook door België

De EU beschikt over een **interventieleger** samengesteld uit troepen, toegewezen vanuit de nationale legers naargelang de missie. Daarnaast zoekt men dat leger structureel te ontwikkelen via de *Battle Groups*. Door steeds twee interventie-*Battle Groups* beschikbaar te hebben, zou de Unie snel moeten kunnen optreden om conflicten buiten de Unie aan te pakken. Totnogtoe werden ze echter nog niet ingezet. Het Europees Parlement vroeg tijdens een zitting in maart in Straatsburg om de inzetbaarheid te vergemakkelijken.

Er is ook een militaire missie actief – operatie Atalanta – voor de kusten van Somalië. De operatie Atalanta van de Europese Zeemacht (**EU NAVFOR**) duurt in theorie tot december 2010. Er nemen negen EU-lidstaten aan deel: België, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Italië, Luxemburg, Nederland, Spanje en Zweden. Ook Noorwegen neemt eraan deel, hoewel dit land geen lid is van de Europese Unie, wel van de NAVO. Het hoofdkwartier in het Britse Northwood is ook bemand met militaire personeel uit Cyprus, Ierland, Malta en Finland.

De Belgische marine nam van 17 augustus tot 23 december 2009 met het fregat Louise-Marie deel aan deze opdracht tegen piraterij. De ministerraad besliste op 12 februari 2010 om Belgische militairen verder te laten deelnemen. Het gaat hierbij om in totaal zes Belgische militairen, die verspreid over verschillende periodes zullen deelnemen aan de Europese missie. Van 15 februari tot 13 april 2010 werkt een *naval control and guidance officer* op het operationele hoofdkwartier in Northwood (Groot-Brittannië). Hij informeert de schepen over de veiligste routes, waar er begeleiding mogelijk is, enz. Een *battle watch officer* gaat aan boord van het Italiaanse commandoschip ITS Etna. Van 13 april tot 13 augustus 2010 gaan er nog vier militairen werken in

Käthe Kollwitz, 1924.
Europa, ooit gestart als vredesproject! En nu?

Northwood voor media- en informatieoperaties: twee voor media- en informatieoperaties, terwijl twee andere militairen nemen op het Zweedse commandoschip SWE Karlskrona de functies op van *battle watch assistant* en officier planning.

In tegenstelling tot wat de minister van Defensie, Pieter De Crem, maanden geleden hoopte, zal ons land niet het bevel overnemen van de Europese operatie tegen piraterij, Atalanta. België had erop gerekend tijdens het Belgisch voorzitterschap van de EU het commando over te nemen, maar moet zich tevreden stellen met een Belgische officier als tweede in bevel. Het voorzitterschap valt samen met de periode onder Frans bevel. Na lang onderhandelen was Frankrijk toch niet bereid de leiding over te dragen. België stuurt ook voor de tweede keer een fregat.

De EU is verder actief in verschillende landen met ondersteunings- en opleidingsprogramma's voor politie en justitie: Kosovo (EULEX), Bosnië-Herzegovina (EUPM, ALTHEA) Georgië (EUMM), Afghanistan (EUPOL); Irak (EUJUST LEX), Palestina (EUPOL COPPS, EUBAM Rafah) DR Congo (EUSEC, EUPOL) Guinee-Bissau (EU SSR).¹³

European External Action Service

Een van de nieuwe structuren die door het Verdrag van Lissabon

wordt gecreëerd is de **Europese Dienst voor Buitenlandse Actie**, afgekort als EEAS. Deze EEAS wordt eigenlijk een eengemaakt ministerie van Buitenlandse Zaken en Defensie van de Unie. De EEAS moet volgens het Verdrag van Lissabon samenwerken met de diplomatieke diensten van de lidstaten en zal worden samengesteld uit ambtenaren en functionarissen van het Algemeen Secretariaat van de Raad en van de Commissie. Er komt één sectie die alle regio's en landen opvolgt, en specifieke secties voor de kandidaat-lidstaten, maar het uitbreidingsbeleid op zich blijft bij de Commissie. Dat is ook zo wat het beleid rond Handel en Ontwikkelingssamenwerking betreft.

De verschillende instellingen die reeds bestaan voor de Europese Veiligheids- en Defensiepolitiek (Europese Security and Defence Policy – ESDP) worden een onderdeel van de EEAS, maar ze blijven toch hun eigen specifieke structuur, functies, procedures en personeel behouden. Het gaat om het Directoraat voor Crisismanagement en Planning (Crisis Management and Planning Directorate - CMPD), de Dienst voor Civiele Planning en Optreden (Civilian Planning and Conduct Capability - CPCC), en de Militaire Staf (EUMS). De voorbereiding van acties die vallen onder het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid of het Instrument of Stability, wordt door de EEAS op zich genomen, maar de beslissingen hieromtrent blijven bij de Raad wat het buitenlands beleid betreft, en bij de Commissie voor het Stabiliteitsinstrument.

Verhogen van militaire vermogens

Het Verdrag van Lissabon verplicht de lidstaten om hun militaire vermogens te verbeteren: “ 3.(...) *Member States shall undertake progressively to improve their militaire capabilities*” (Title V, chapter 2, section 2, article 42 / ex Article 17 TEU). Specifiek wordt aan de lidstaten gevraagd hun defensiebudget op te trekken tot een “minimum”, maar daarop wordt geen specifiek bedrag gekleefd. Het Europees Defensie-Agentschap (EDA) stimuleert en stroomlijnt de Europese wapenproductie en gemeenschappelijke wapenmarkt. De vier voornaamste functies van het EDA zijn het ontwikkelen van de defensiecapaciteiten, promotie van defensie-research en technologie, promotie van samenwerking qua bewapening, en het opzetten van een competitieve Europese defensie-uitrustingsmarkt en een versterking van de Europese defensie-, technologie- en industriële basis.

Permanent gestructureerde samenwerking

Het Verdrag stipuleert ook de mogelijkheid van de ‘**permanent gestructureerde samenwerking**’ op militair vlak, wat de dynamiek naar een actieve militaire interventiepolitiek toe nog zal doen toenemen: “ De lidstaten die aan de criteria voldoen en engagementen kunnen aangaan voor de meest veeleisende missies, zullen een permante gestructureerde samenwerking aangaan binnen het kader van de Unie, overeenkomstig Artikel 46.”

(Title V, chapter 2, section 2, article 42 / ex Article 17 TEU / “6. *Those Member States whose military capabilities fulfil higher criteria and which have made more binding commitments to one another in this area with a view to the most demanding missions*

shall establish permanent structured cooperation within the Union framework. Such cooperation shall be governed by Article 46)

Veiligheidsconcept

De Unie hanteert een breed veiligheidsconcept waarin maatschappelijke problemen beschouwd worden als ‘bedreiging’¹⁴. De basislijn van het interventiebeleid stuurt sterk aan op een civiele en militaire coördinatie: “Na de benoeming van de Directeur-Generaal van het Crisis Management en Planning Directoraat (CMPD) op 16 november 2009, dringt de Raad op 17 november 2009 aan op de onmiddellijke implementatie van het CMPD, opdat de civiele en militaire coördinatie van de EU binnen het kader van de EEAS verder versterkt kan worden. Het objectief is dat het CMPD de geïntegreerde strategische planning en het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid zal incorporeren. Het proces zal zo snel mogelijk plaatsvinden...” (bron: www.isis-europe.org/.../2009_artrel_272_esr44-civmil-integration.pdf)

De Raad bevestigde nogmaals het belang van de alomvattende EU-aanpak van crisisbeheersing en prees het werk dat door het Zweedse voorzitterschap is begonnen, en dat gericht is op het zoeken naar mogelijke synergieën tussen civiele en militaire vermogensontwikkeling in de EU, met inachtneming van eerdere inspanningen voor civiel-militaire synergieën (2974e zitting van de Raad Algemene Zaken en Buitenlandse Zaken, Brussel, 17 november 2009)¹⁵.

“De Unie moet haar strategische autonomie versterken via een sterk en efficiënt beleid op het vlak van de buitenlandse politiek, de defensie en de veiligheid”, aldus het Europees Parlement, dat zijn steun verleent opdat de Unie “pro-actief en globaal zou antwoorden op de zich ontwikkelende dreigingen en uitdagingen, door de verschillende actiemiddelen – civiele en militaire – in synergie te gebruiken. De Hoge Vertegenwoordigster moet snel handelen om de Unie meer coherentie te bieden op vlak van het buitenlands beleid.” Het Parlement is er ook voor gewonnen dat de Raad van Defensie-ministers effectieve bevoegdheid krijgt om de militaire EU-operaties efficiënt te kunnen lanceren, en de capaciteitenontwikkeling verder te kunnen zetten. (Europees Parlement Straatsburg, maart 2010)

De nieuwe Hoge Vertegenwoordiger, Lady Catherine Ashton, zet in op deze idee van een ‘holistisch veiligheidsbeleid’. In haar speech op de veiligheidsconferentie van Munchen in februari 2010¹⁶ pleitte ze heel duidelijk om de traditionele *scheiding of te heffen tussen peacekeeping en ontwikkelingswerk, en tussen binnenlandse en buitenlandse politiek*. Ze zoekt de ‘soft’ en ‘hard power’ van de Unie te combineren, en wil dus alle hefbomen

Op het EU-beslissingsniveau: Maak een strikte scheiding tussen budgetten voor geweldpreventie en ontwikkelingssamenwerking enerzijds en de budgetten voor militaire activiteiten anderzijds. Maak werk van een Europees Instituut voor Geweldpreventie.

mobiliseren om invloed in de wereld uit te oefenen: politieke, economische, civiele en militaire crisisaanpak.

Besluit

- Het groeiend samengaan tussen ontwikkelingssamenwerking en militaire operatie is een zeer nefaste evolutie. In onze ogen dient ontwikkelingsgeld ingezet te worden voor de noden en perspectieven van de bevolking en mag het niet gekoppeld worden aan de militaire operaties.
- De huidige praktijk van de EU ziet de opdrachten voor geweldpreventie voornamelijk op het vlak van ondersteuning van politionele en justitiële activiteiten. De vredesbeweging meent dat werk moet worden gemaakt van een instituut voor geweldpreventie, dat ook naar de diepere oorzaken van conflict toe moet werken.

NOTEN

- 1 Zie hierover de *Verklaring van Sevilla over geweld*, die vervolgens aangenomen werd door de UNESCO op de 25ste sessie van haar Generale Conferentie op 16 november 1989 (http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=3247&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html).
- 2 *De Haagse Oproep tot Vrede – The Hague Appeal for Peace* (1999) ; <http://www.haguepeace.org/resources/HagueAgendaPeace+Justice4The21stCentury.pdf> .
- 3 Alle bovengenoemde onderzoeken zijn gratis downloadbaar op: <http://www.vlaamsvredesinstituut.eu/> .
- 4 Verklaring terug te vinden in Engels & Frans op www.nvpde-cade.org.
- 5 MUSCH, A. et al. *City Diplomacy*. VNG International, Den Haag. 2008.
- 6 De VS en Rusland ondertekenden in april 2010 een bilateraal akkoord ontwapeningsakkoord. Beide landen gingen akkoord om het aantal kernkoppen af te bouwen tot 1500 en het aantal lanceerraketten tot 700.
- 7 De “Nuclear Posture Review” is de uiteenzetting van de nucleaire strategie in het Amerikaanse veiligheids- en militair beleid. In de “Review” van 2010 beperkt de Amerikaanse president de omstandigheden waarin de VS kernwapens zouden inzetten. Zo zullen de VS geen kernwapens gebruiken tegen staten die zelf geen kernwapens bezitten en die het Non-Proliferatieverdrag getekend hebben. Een uitzondering wordt echter gemaakt voor Iran en Noord-Korea, staten die volgens de Amerikaanse overheid kernwapens ontwikkelen of deze reeds bezitten
- 8 <http://diplomatie.belgium.be>
- 9 *The Situation in Afghanistan and Its Implications For International Peace and Security. Report of the Secretary-General.* A/63/892–S/2009/323. 23 June 2009
- 10 Afghanistan: Where things stand. (<http://i.abcnews.com/Politics/Unit/story?id=6787686&page=1>).
- 11 Washington Post, 09/05/2010 ; www.isaf.nato.int.
- 12 Mo, 23/03/2010 “België en Duitsland versterken band tussen ontwikkeling en militair optreden”.
- 13 <http://www.consilium.europa.eu/App/Search/searchMeta.aspx?id=1&lang=NL&searchterm=17.XI.2009>
- 14 www.consilium.europa.eu/uedocs/.../031208ESSIINL.pdf
- 15 <http://www.consilium.europa.eu/App/Search/searchMeta.aspx?id=1&lang=NL&searchterm=17.XI.2009>
- 16 <http://www.securityconference.de/Joseph-RBiden.450.0.html?&L=1>

Politieke eisen:

Op gemeentelijk niveau

1. Onderteken in de gemeenteraad een verklaring dat uw gemeente zich wil inzetten voor een ‘Cultuur van Vrede’ en word zo een ‘Vredesgemeente’.
2. Onderteken de oproep tot de UNESCO om een “Internationale Verklaring over het recht van kinderen op een geweldvrije opvoeding en een opvoeding tot geweldloosheid en vrede” te lanceren. Deze verklaring gaat uit van de Internationale Coalitie voor het Decennium voor een Cultuur van Vrede en Geweldloosheid.

Op Belgisch niveau

1. Verwijder onverwijd de op Belgisch grondgebied gestationeerde Amerikaanse tactische kernwapens.
2. Trek de F-16 gevechtsvliegtuigen onmiddellijk terug uit Afghanistan, stop er meteen alle Belgische militaire gevechtsactiviteiten en versterk de inspanningen voor een politieke oplossing.

Op het EU-beslissingsniveau (kabinet Ashton)

1. Maak werk van een Europees Instituut voor Geweldpreventie (EPLO).
2. Maak een strikte scheiding tussen budgetten voor geweldpreventie en ontwikkelingssamenwerking enerzijds en de budgetten voor militaire activiteiten anderzijds.

Op het niveau van NAVO-lidstaten

1. Verwijder onmiddellijk, en los van onderhandelingen met Rusland, de in Europa gestationeerde Amerikaanse tactische kernwapens.
2. Maak een einde aan het ‘nuclear first strike’-beleid van de NAVO.
3. Aanvaard geen anti-rakettenschild op Europees grondgebied.

In dit politiek dossier, bijdragen van:

Olivier Forges, vredesweekcoördinator en halftijds vrijgestelde voor U Move 4 Peace, de jongerenwerking van Pax Christi Vlaanderen.

Gio De Weerd, diensthoofd Vredeseducatie Pax Christi Vlaanderen. Tot verleden jaar algemeen secretaris in dezelfde beweging, nu ook de gangmaker van "Peers of Romeo & Julia" voor Vlaanderen.

Tom Sauer, docent internationale politiek aan de Universiteit Antwerpen, met bijzondere aandacht voor kwesties van internationale veiligheid. Auteur van "Nuclear inertia: US nuclear weapons policy after the Cold War" (London, 2005). In 2009 door Pax Christi Vlaanderen gelauwerd als "Ambassadeur voor de Vrede".

Stijn Van Bever, medewerker Geweldpreventie Pax Christi Vlaanderen.

Georges Spriet, algemeen secretaris Vrede vzw, lid van de kernredactie van Vrede, tijdschrift voor internationale politiek en van het webzine Uitpers. Volgt al jaren verscheidene dossiers rond bewapening en globalisering en is co-auteur, samen met Ludo De Brabander, van het boek "Als de NAVO de passie preekt" (EPO, 2009).

De Vredesweekpartners zijn:

Met de steun van:

Arktos, Artsen voor Vrede, Bond Zonder Naam, Broederlijk Delen, CD&V, Chirojeugd Vlaanderen, De Vuurbloem, Familie De Weerd, Groen!, Jong N-VA, KVLV, Leesweb, Netwerk Rechtvaardigheid en Vrede, N-VA, Open VLD, Protos, Scouts en Gidsen Vlaanderen, SP.a, Studio Globo, VAKA – Hand in Hand, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, Vrouwen Overleg Komitee, VSKO, Werkgroep Vrouw en Maatschappij, Zij-kant